

JORDENS MEDVETANDE¹

1. Medvetande eller materia?

Vad jag har sett är först av allt att det enbart är genom människan som människan kan tolka världen. Fram till vår tid har människan i allt väsentligt förbisetts i alla vetenskapliga framställningar av naturen. För somliga är hennes ”andliga” värde alltför högt för att hon utan helgerån skall kunna innefattas i en allmän historisk process. För andra är hennes val- och abstraktionsförmåga alltför främmande för den materiella determinismen för att det skall vara möjligt eller ens meningsfullt att förknippa henne med fysikens element. På grund av överdriven vördnad eller tvärtom brist på vördnad svävar alltså människan ovan världsalltet eller förpassas till dess utkant – hon är antingen rotlös eller ovidkommande. Den som bedriver vetenskap befinner sig på så vis själv utanför vetenskapens arbetsfält. Detta är roten till våra nuvarande intellektuella och moraliska bekymmer. Vi kommer aldrig att förstå vare sig människan eller naturen om vi inte gör vad de faktiska omständigheterna påkallar, nämligen försätter den ena i den andra (utan att fördärva någon av dem).

Det är hög tid att göra detta. Vi måste acceptera vad vetenskapen lär oss, nämligen att människan är född av jorden. Men då måste vi också vara mera logiska än de lärde som undervisar oss och vandra hela vägen ut, det vill säga acceptera att människan är helt och hållet född av jorden – inte bara hennes ben och kött, utan också hennes otroliga tankeförmåga.

Låt oss betrakta det som ett fenomen, utan att på något vis minimisera det. Vi skall se att hela universum därmed ter sig fullkomligt annorlunda.

Utgångspunkten för denna metamorfos är att livet som uppenbarats i människan är något som uppstår ur kosmos *sui generis*, av sig självt. I fysikens historia sker emellanåt upptäckten av ”karakteristiska” fenomen, där

¹ Teilhard de Chardin använder sig här och på annat håll av ett dubbeltidighet i franskan. ”L’Esprit de la Terre” kan betyda både ”jordens ande” och ”jordens medvetande.” På samma sätt kan ”Sens de la Terre” (stycke 4) översättas både som ”jordens tendens (eller böjelse)” och ”jordens mening.” Författaren kan därmed antyda en andlig och existentiell betydelse på ett vis som svenskan inte tillåter (Se även fotnot till 4 a)) (Övers. anm.).

den fundamentala egenskapen av någonting ger sig tillkänna genom vad som förefaller vara en avvikelse. Tag till exempel radioaktiviteten eller oförmågan att experimentellt följa en globs rörelse genom eter. Det värsta som vetenskapen skulle ha kunnat göra inför dessa fakta vore att ha avfärdat dem som irriterande konstigheter. Då skulle vi ha förblivit okunniga om strålningarnas enorma verksamhetsområde och relativitetsperspektiven. Den ”tänkande” människan betraktas allmänt som ett av världsalltets ”undantag”, men är i själva verket ett av dessa särskilt gynnsamma fenomen där en av de mest utbredda aspekterna av kosmos visar sig i en sådan klarhet att vi ögonblickligen kan begripa den. Fram till människan kan livet, trots de märkliga egenskaper som dess komponenter uppvisar och dess allmänna utveckling, strängt taget förpassas till en obskyr avdelning av kemin. Genom att begränsa det till dess lägre och mest mekaniserade former (det vill säga sådana som just uppstått ur eller är på väg tillbaka till materien) kan biologin försöka reducera det till takt och tropism, för övrigt på ett mycket konstlat vis. I människan bryter det på ett oemotståndligt vis fram något nytt, som vetenskapen fram till denna punkt inte kunnat hålla tillbaka annat än genom att våldsamt undertrycka det. På människans nivå finns det inte längre rum för någon tvekan. I kraft av utvecklingens allmänna perspektiv måste vi bereda särskild plats inom världsalltets fysik åt den medvetandets spontana och osannolika kraft som är livet. Det är nödvändigt: annars förblir människan oförklarad – bannlyst från ett kosmos som hon så uppenbart är del av. Men denna plats – och detta är det andra steget mot ljuset – visar sig, så snart man försöker bestämma den, oundvikligen vara enorm och avgörande. Livet är ju inte en partiell, begränsad företeelse inom materien, analogisk med någon molekylär effekt eller vibrationsföljd. Snarare är det ett slags motsats till allt det med vilket vi vanligen definierar materien. Livet är ju inte en statisk och orubblig relation mellan världens olika element, utan framstår tvärtom helt klart som ett alltomfattande förlopp, eftersom jordelivet är en del av globens planetära utveckling som i sin tur är en del av den totala kosmiska utvecklingen. Därav följer detta dilemma: antingen är det av tanken fullkomnade livet inget annat än en illusion i världen, eller så spelar det en universell, central och avgörande roll, hur obefintlig den fysiska realitet man tillskriver den än är. *Detta är den verkliga vetenskapliga situationen.*

Det finns bara ett (i den mån det verkligen existerar) som kan mäta sig med livet och göra anspråk på samma storhet och universalitet. Det är entropin,

denna gåtfulla *inveckling* av världen som ständigt lite mera verkar dra till sig den kosmiska energin och sända ut den i en mångfald som är helt och hållet sannolik och oorganiserad. Inför vårt sökande sinne utspelar sig alltså en slutgiltig tvekamp om herraväldet över universum mellan livet (tanken) och entropin (materien). Är liv och entropi två jämnstarka delar av en enda fundamental verklighet som för evigt uppväger varandra? Eller har en av de två djupast inne fördelen att av naturen vara ursprungligare och varaktigare än den andra?

Längre fram skall vi genom ett kritiskt studium av den mänskliga verksamheten visa att universum verkar förutsätta att livet garanteras en oändlig framtid för att inte bli till en självmotsägelse – det vill säga att livet inte faller under de bakåtsträvande krafternas makt. Livet skulle inte kunna levas om det inte finnes ett inre medvetande om att det åtminstone delvis är oåterkalleligt och därför större än entropins dragning åt det andra hållet.

För att preliminärt avgöra vårt val i denna fråga räcker det här med att ta i beaktande något som inte härrör ur handlingens lagar, utan ur den mänskliga tankens (den tanke som är född av världen). Många människor utgår instinktivt från materien i sina försök att göra en intellektuell framställning av universum. Eftersom materien är påtaglig och historiskt sett *förefaller* ha existerat före allt annat tar man den utan vidare granskning för kosmos' ursprungsmaterial och begripligaste del. Men *detta leder ingenstans*. Inte bara undslipper materien i sig, symbol för mångfald och förgänglighet, tankens direkta grepp, utan den visar sig genom själva sin natur vara ur stånd att frambringa den värld som omger och formar oss – och detta är ett betydligt allvarligare tillkortakommande. Det är fullkomligt omöjligt att föreställa sig att ”interioriserade” och spontana element någonsin skulle kunna komma till i ett universum som förmodas ursprungligen ha formats helt och hållet genom determinism. Den som utgår från detta kan aldrig anknyta till universums nuvarande tillstånd. I ett kosmos som ursprungligen består och bildas av elementär ”frihet” leder däremot den stora mångfalden och vanorna lätt till *slutsatsen* av alla de synbart stränga regler som materiens matematiska fysik bygger på. Ett universum av ursprungligen ”materiell” karaktär är oåterkalleligen sterilt och orörligt, medan ett universum av ”andlig” karaktär äger all den böjlighet som krävs för att både utveckling (liv) och inveckling

(entropi) skall kunna existera. Detta borde vara tillräckligt för att avgöra vårt intellektuella val.

Nej, kosmos kan inte betraktas som ett dammoln av omedvetna element i vilket livet på obegripligt vis har uppstått, ungefär som det sker en olycka eller uppstår röta. Kosmos är levande, *först och främst och på fundamental vis*. Hela dess historia är egentligen inte annat än ett enormt psykiskt fenomen: det långsamma, men stadigt fortskridande samlandet av ett diffust medvetande som gradvis befrias från de ”materiella” omständigheter som ett ursprungstillstånd av extrem pluralitet har skytt det med. Ur denna synvinkel sett är människan i naturen endast den genombrottsort där denna djupa och kosmiska utveckling kulminerar och avslöjar sig själv. Därmed upphör människan att vara som en gnista som av en händelse fallit på jorden någon annanstans ifrån. Hela universum glöder och människan är som en låga som plötsligt flamar upp på jorden. Hon är inte längre naturens stumma gåta eller tonen som inte stämmer. Hon är alltings nyckel och den yttersta harmonin. Allt tar form i henne, allt förklaras.

Världen ligger inför oss som en labyrinth. Många öppningar; men bara en väg som leder till centrum. Naturen gör motstånd när vi försöker tränga in i den bakifrån eller på tvären. Låt oss bättre urskilja det kända och det okända. Låt oss sätta vårt x där det bör vara, det vill säga i materien och mångfalden och medge att medvetandet och friheten är *ursprungsföreteelser som inte kan analyseras*. Då blir det ordning på allt. Inga fler oöverkomliga trösklar, inga fler återvändsgränder. Den ariadnetråd som leder oss i universum är ”medvetandets uppkomst” och det är bekräftelsen av ”fenomenet människan” som ger oss den.

2. *Jorden och medvetandet*

Vi har alltså gjort vårt val: medvetandets uppkomst är ett kosmiskt fenomen, och kosmos består i själva denna uppkomst. Men av det liv som kan finnas överallt i kosmos känner vi ännu bara till livet på jorden. Låt oss alltså försöka förstå *jordens liv*.

Det har påståtts (och det verkar som om vissa astronomer på nytt anser) att jorden mycket väl kunde vara det enda levande centrum som finns i

universum. Vi skall inte gå in på det föga sannolika och obevisliga privilegium som därmed tillskrivs vår planet. I förbigående kan vi dock peka ut en synnerligen olycklig tolkning av detta, nämligen att livet framställs som en under omständigheterna fantastisk tillfällighet som uppstått en gång i utkanten av den kosmiska utvecklingen, ett resultat av en häpnadsväckande slump. Denna barnsliga tolkning sätts på sin plats och korrigeras genom den uppfattning som vi av solida vetenskapliga och filosofiska skäl ansluter oss till. Nej, även om livet är och förblir en egenhet för jorden betyder det inte att det är en ”tillfällighet” i världen. Vi får bara lov att konstatera att i hela den väldiga rymden är jorden det enda (eller första) centrum som har befunnits redo, och härav sluta oss till att det finns en möjlighet som *överallt befinner sig i suspension*, och att denna möjlighet *till fullo har utvecklats på jorden*. Liv och tanke kan i så fall vara säreget för jorden, men förblir inte desto mindre världens liv och tanke.

Geologerna är fortfarande osäkra på hur individualiseringen har gått till på jorden. I vilket fall rör det sig om en agglomerering av elementära partiklar. Låt oss betrakta planeten i sin tillblivelse. Det vi först bör tänka på är den oerhörda rikedom och komplexiteten i den ”unga materien”, en magma som *livet påverkade* på ett sätt som vi nu inte kan förstå, tillsammans med en mängd psyko-kemiska aktiviteter som idag har neutraliserats eller upphört. Man har med rätta anmärkt att de mest ”primitiva” folk som nu lever på jorden inte är mera än utmattade och stillastående rester och att vi inte på något vis kan återfinna den flamma som lyste hos mänsklighetens förtrupper när de hade nått fram till samma kulturella nivå. På samma sätt kan ingen jordisk materie som står till förfogande för den nuvarande forskningen ge en klar uppfattning om den *första jorden*. När den redan från början oändligt invecklade biosfären bredde ut sig på globens yta frigjorde sig något från jorden (säkert på plötsligt och bryskt vis). Frågan om varför ”självalstring” nu förefaller omöjlig har ofta ställts. Man letar efter skäl till materiens rådande sterilitet i förändringar av klimatet, solens bestrålning eller atmosfären. Det förefaller oss för vår del som om vi vid livets första uppkomst står inför ett fenomen som är förknippat med hela den jordiska utvecklingen: det finns bara en enda period med en enda sådan företeelse under en och samma planets historia. Den ”unga jorden” rymde ett ”kvantum” av medvetande och detta kvantum har helt övergått till biosfären. Hädanefter kan den jordiska materien bara underbygga och nära livet, men den kan aldrig mer ge upphov till nytt liv

– den är uttömd, slut, ”utlevd.” Forskarna skulle behöva göra en ny jord för att frambringa nytt liv.

Låt oss nu följa den inre rörelsen i det levande hölje i vilket vår planet så tydligt har svept sig. Vad är det som händer på biosfärens nivå (vilket är det enda som intresserar oss nu)? Livets historia börjar nu lösgöra sig från de enkla hypoteserna och ge oss svar... förutsatt att vi förstår den rätt. Idag ifrågasätts inte längre det fundamentala sambandet mellan de olika livsformerna, inte heller det faktum att de härrör från varandra. Biologerna behöver emellertid fortfarande komma överens om strukturen i denna utveckling, där många ännu bara ser obegripligt vimmel och oorganiserat mångfaldigande. Deras tvekan har säkert att göra med den ännu allmänt utbredda sammanblandningen av tre sinsemellan mycket olika slag av biologisk utveckling. Av dessa tre utvecklingsformer består den ytligaste (som man kan kalla *utspridningsutveckling*) mycket riktigt i rent mångfaldigande (eller utbredande) av livsformer, inom ramen för en rad till form och färg likvärdiga möjligheter. Så är det bland annat med vissa grupper av växter, fjärilar, fiskar och antiloper. På ett djupare plan finns den *instrumentella särskiljningsutvecklingen*, som gör att formerna delar upp sig i olika ”riktningar” som var och en definieras av sin specialiserade morfologiska karaktär (som att simma, löpa eller flyga, vara grävare eller rovdjur). De flesta ”phyli” (grupper) som paleontologin urskiljer kommer från dessa förvandlingar. Djupast ned anar man så till slut *medvetandeutvecklingen*, i kraft av vilken allt som lever i *hela* biosfären (bortsett från stillastående eller tillbakasträvande former) mer eller mindre stiger mot större organisation (både individuell och kollektiv) och större spontanitet. Hursomhelst är det enbart denna tredje form av utveckling (som utmärks både av nervsystemets koncentration och bildandet av samhällsgrupper) som kan visa oss *livsrörelsens tendens och verkliga natur*. Biologin har hittills inte observerat eller studerat ”medvetandeutvecklingen” när den bygger sina strukturer, eftersom denna är så omfattande att den inte kan ge något riktigt fäste för systematisering. Men det är utan tvivel i den som *den djupaste rörelsen* döljer sig, och de två andra utvecklingsformerna gör inte mer än ackompanjerar den. Det är endast med denna som vi till slut besitter en *absolut parameter* för utvecklingen inte bara av jordens liv, utan av världen själv. Som av en tidvattensflod lyfts hela biosfären av det mångformade stigandet mot medvetandet och alla dess fibrer fylls av dess sav, utan att något

vänder tillbaka eller förskingras. Dess successiva framsteg markerar livets stora etapper och i enlighet med sin utvecklingstrend bryter det en dag in i ett nytt område. Efter tusentals år av ansträngning når det jordiska livet, fött av kosmos, *tankens sfär*.

Därmed har vi återkommit till den avgörande händelse som dominerar världens naturliga historia: fenomenet människan. Ett antal väsentliga egenskaper bör uppmärksammas här.

För det första uppstår människan (det vill säga det tänkande livet) på jorden *vid en kritisk förvandlingspunkt* eller *–yta*. Det är som den begränsade spets där konens sektioner till sist möts eller ångan som bildas av en kokande vätska om temperaturen inte ändras – tanken följer på livet genom att en gräns överskrids, en förvandling till ett annat tillstånd sker. Säkert har ingenting liknande skett i vår värld sedan förlivets ursprungliga uppkomst! Den mänskliga tanken öppnar alltså en ny era i naturens historia. *Det är förnyat liv, men ändå är det inte nytt liv*. Allt som tidigare drev framåt bör alltså finnas i vad som liknats vid konens spets, i livets andlighet, igenkännbart fast mänskliggjort: hunger, sexualitet, kamplusta, rovlystnad. Kontrollen av detta arv på en högre nivå är moralens och mer-än-livets hemlighet.

Sett från en annan synvinkel är de biodynamiska konsekvenserna av tankens uppträdande i biosfären en upprepning på högre nivå av vad vi har sett i samband med det organiserade livets första uppdykande. När biosfären kom till uttömdes den jordiska materiens ”ungdomliga” kraft och materien är sedan dess oförmögen att ge nytt liv. När människans blomma först slog ut på dess gren uttömde sannolikt djurlivet i sin tur sin ”tankekraft.” Vid sidan av människans kommer det aldrig att uppstå någon annan tanke på jorden, varken som rival eller allierad. Inte heller skulle den som finns kunna ersättas om den genom avfall eller utplånande skulle brytas av.

Härav följer denna slutsats, som vi håller för vetenskapligt etablerad och oundviklig: jordens hela liv finns samlat i förädlad form i människans medvetande, vilket i stort betyder att allt dess kosmiska värde finns där.

3. Jordens medvetande

Sett från synvinkeln av livets historia är en av de viktigaste faserna av förmänskligandet den biologiska realitetens (eller de biologiska värderingarnas) inträde på den moraliska realitetens (eller de moraliska värderingarnas) område. Från och med människan och i henne har utvecklingen fått tänkande medvetande om sig själv. Hädanefter kan hon i någon mån identifiera sin plats i världen, välja sin riktning eller hålla tillbaka sin insats... Dessa nya villkor ställer jorden inför den enorma frågan om handlandets nödvändighet och dess former. Varför göra något alls – och hur? Resten av detta studium kommer främst att vara en skiss i snabba drag av *handlingens kosmiska problem*.

Så länge man behåller en statisk uppfattning av universum är nödvändighetens fundament märkligt dunkla. Man har på olika vis försökt förklara denna gåtfulla lag som vilar så tungt på vår frihet – alltifrån en befallning som kommer utifrån till en irrationell, men kategorisk instinkt. I universums andliga utvecklingsperspektiv, så som vi har framställt det här, är lösningen enkel. För människan är handlandets nödvändighets *ursprungliga grund* det faktum att hon är född och utvecklar sig *i enlighet med en kosmisk rörelse*. Vi måste handla, och handla på ett bestämt vis, därför att våra individuella liv är del av ett universellt liv. Handlandets nödvändighet är i grund och botten inte annat än världsalltets återspeglning i atomen.

Men i vilken konkret riktning och i enlighet med vilken exakt plan skall vi aktivt och fritt föra vidare, bortom vårt nuvarande tillstånd, det som har gett upphov till världen?

För den nyfödda mänskligheten uppstår här i kraft av dess nya egenskaper en avgörande fråga som inte kan tillfredsställas med en blick mot det förflutna. Det verkar som om individen, ända fram till människan, alltid har varit klart underordnad arten i livets utveckling. Individens roll har främst varit att vara överföringsorgan, en genomfartsort. För livet verkar det ha varit fråga om att genom allt mer välorganiserade element upprätta en överlägsen form av medvetande på jorden, *ett personlighetstillstånd*. Men i och med människan har det fullkomnade och centrerade elementet, det vill säga *personen*, äntligen bildats. Förflyttas inte värderingarnas gravitetscentrum genom denna avgörande händelse? Fram till nu existerade delen främst för helheten.

Kommer inte hädanefter helheten att existera för delens skull? Teoretiskt talat finns det allt i allt två möjligheter: antingen kulminerar livet helt och hållet med människan och sprider ut sig i en mångfald av tänkande medvetanden, som alla är sitt eget mått; eller så förblir utvecklingsfronten intakt även bortom människan (bortom den förmänskligade ytan), trots ”personernas” avgörande och definitiva valör, och världen fortsätter att utvecklas *framåt* på *solidariskt vis*. Två uppfattningar av utvecklingen, och därför två slags moral.

I brist på tydliga filosofiska eller vetenskapliga argument det ett antal elementära instinkter och förfinade känslor som förespråkar en pluralistisk struktur på människoskiktet. Att finna sitt centrum, bli individ och person är helt riktigt halva livsglädjen (den andra och bättre halvan består, som vi strax skall se, i att träda ut ur sig själv och in i det som är större...) Det är alltså begripligt att både individer och nationer har en naturlig benägenhet att göra halt och resa sitt tält på den första höjd de har erövat. Det saknas inte system som förgyller denna själviska lättja och låtsas upphöja nuets enastående värde (nuet här förstått som ett slutet absolut). Vi för vår del anser att detta sätt att betrakta världen – som är särskilt vanligt förekommande i litterära och konstnärliga kretsar – bara är barnsligt och rudimentärt och att det inte håller måttet för en seriös analys av tillvarons struktur. Det är helt naturligt att människan som nyss har dykt upp ur livets stora hav i sin första iver frestas av berusningen av att stå på världsalltets spets. Samtidigt måste hon se upp. Trots hennes nyvunna oberoende, eller kanske just på grund av detta, står hon alltid under en högre enhet som hon inte kan undkomma annat än genom döden. Hur värdefull den än är förblir den mänskliga monaden vitalt underkastad den lag som fram till dess uppkomst tvingade elementen att bevara och vidareföra helheten på egen bekostnad. Även om vi skulle tänka oss att den mänskliga individen kunde finna fullheten i sig själv, måste den låta mänskligheten gå före, eftersom denna ständigt kommer att låta uppstå monader som är mer eller mindre likvärdiga med individen ifråga. I all ärlighet måste emellertid människan medge att hennes egen ”person” inte är henne tillräcklig och att det mest värdefulla i hennes väsen är just det som hon ännu inte har förverkligat i världsalltet. Mänskligheten är inte bara grenen som upprätthåller, enar och bevarar var och en av oss... Den är den ”pil” som bär på framtidens verk. För att inte tappa modet måste människan tro mera på mänskligheten än på sig själv.

Det jordiska livets framstegsfront delar inte upp sig på människans nivå (eller noosfären², kunde man säga). Det bildas enheter av ett nytt slag, men av fullkomligare element, som är inriktade på en högre organisation. Det i vilket den universella utvecklingen består, det allmänna sammanträffandet, fullbordas inte med förmänskligandet. Det finns inte bara olika medvetanden på jorden. Världen fortsätter: *det finns ett jordens medvetande*.

Om nu detta perspektiv inte är en dröm, det vill säga om verkligen vi människor på 1900-talet rent vetenskapligt sett bara är delar av en själ som söker sig själv genom kosmos – varför håller vi då egentligen på med våra löjliga protester och barnsliga intressen? Varför fortsätter vi med våra gräl, vår slummer och vår leda? Vad väntar vi på för att öppna våra hjärtan för världens kall inom oss, för *jordens böjelse*?

4. Jordens böjelse

Men ”jordens böjelse” bör man här förstå den passionerade känsla för ett gemensamt mål som drar den tänkande delen av livet med sig allt längre bort. Det finns ingen känsla som är mera rättmätigt grundad i naturen än denna och därför inte heller någon som är starkare. I själva verket kunde inte heller någon annan har vaknat senare, ty den kan förstås enbart om vårt medvetande överskrider de växande (men fortfarande alldeles för snäva) kretsar som utgörs av familj, fosterland och ras, för att äntligen se att *den enda verkligt naturliga och reella enhet* som finns är jordens medvetande. Under århundraden (ända till igår, kunde man säga) levde människorna som barn, utan att förstå sin födelses mysterium eller hemligheten med de dunkla kraftvågor som ibland nådde dem från världens djup. Det verkar som om vår psykologi håller på att förändras och människan närmar sig vad man kan kalla för en pubertetskris i iver över de upprepade upptäckter som under loppet av ett århundrade har uppenbarats så mycket för vår generation. Först tidslängdens djup och betydelse, sedan materiens obegränsade andliga resurser och till sist den kraft som finns i levande varelser som står i förbund med varandra. En ny, segerrik passion börjar ta form (detta är något vi verkligen tror på) som kommer att svepa undan eller förvandla allt det som hittills varit nyck och barnsligheter på jorden. Och dess räddande verk

² Denna term betecknar ”det hölje av tänkande substans” som en allmer enad mänsklighet insveper jorden i, ”tänkandets” eller ”tankens” sfär. Många anser detta begrepp vara den första aningen om det som i vår tid har fått ett så slående uttryck i internätet och eposten.

kommer just i tid för att ”behärska”, väcka eller samordna både älskandets befriade, den mänskliga enhetens slumrande och och forskningens tvekande kraft...

a) Älskandets kraft³

Älskandet är den mest universella, största och gåtfullaste av de kosmiska energierna. Efter månghundraårigt trevande har den ytligt sett ringats in och kanaliserats av samhällsliga institutioner. Moralisterna har använt dessa omständigheter för att reglementera den – utan att för den skull i sina framställningar nå bortom en nivå av elementär empirism med kvardröjande inflytande från överblommade föreställningar om materien och spår av ålderdomliga tabun. Socialt talat låtsas man inte om den i vetenskap, affärer och möten, fast den döljer sig i allt. Enorm, överallt närvarande och trotsig är den, och man verkar ha gett upp om att förstå och fånga denna vilda kraft. Man låter den alltså löpa omkring i vår civilisation (man märker den överallt) och ber på sin höjd att den underhåller oss eller inte besvärar... Är det verkligen möjligt för människan att fortsätta att leva och växa utan att allvarligt fråga sig vilken sanning och kraft som förslösas i hennes otroliga älskarförmåga?

Från den andliga utvecklingssynpunkt som vi här har antagit förefaller det som om vi skulle kunna ge ett namn och ett värde åt denna egendomliga kärleksenergi. Är det till sitt väsen inte helt enkelt just dragningen till det centrum som håller på att bildas i universum, upplevd av varje medvetet element? Ett kall till den stora enhet vars förverkligande just nu är det enda som pågår i naturen? Klarnar inte allt för intelligensen och handlandet omkring oss i denna hypotes, enligt vilken (precis som psykoanalysen visar) älskandet är den ursprungliga och universella psykiska energin? Man kan försöka återge världens historia utifrån, genom att observera hur atomer, molekyler och celler enligt sina olika processer förenar sig. Med större framgång ändå kan man försöka göra samma arbete inifrån genom att följa den gradvisa utvecklingen och ta i beaktan trösklarna som en efter en överskridits av den medvetna spontaniteten. Det mest uttrycksfulla och djupast sett riktigaste sättet att beskriva den universella utvecklingen vore dock säkert att följa spåret av den utmaning som älskandet utgör.

³ Genom att översätta ”amour” med ”älskande” kan svenskan återge något av den här väsentliga dubbeltydigheten i den franska termen ”amour”, som täcker både kärlek och sexualitet.

När livet knappast har individualiserats kan älskandet svårligen särskiljas från molekylära krafter i sin mest primitiva form: man kunde ta det för kemi. Långsamt frigör det sig så, men förblir länge *ett* med fortplantningsfunktionen. Det är först och enbart med förmänskligandet som dess våldsamhets gåta och mångfaldiga dygd uppenbaras. Den ”förmänskligade” kärleken särskiljer sig från all annan därför att dess varma och genomträngande ljus har fått ett fantastiskt mycket rikare spektrum. Det är inte längre en ensidig och periodisk attraktion för den materiella fruktbarhetens skull, utan möjligheten av en gränslös, outtröttlig kontakt, mycket mera genom sinnet än genom kroppen – ett oändligt antal oändligt subtila antenner som söker varandra i själens fina nyanser; en attraktion av ömsesidig känslighet och fullkomlighet, där tanken på att bevara släktet gradvis smälter undan för den så mycket större berusningen av att två tillsammans fullkomna en värld. Det är i själva verket universum som skrider framåt med mannen genom kvinnan. Hela frågan (den avgörande frågan för jorden) är om de kommer att erkänna varandra.

Om inte människan känner till sin kärleks sanna natur, dess sanna föremål, uppstår en djup förvirring som är svår att göra något åt. I sin vilja att med det lilla tillfredsställa en passion som vänder sig till allt försöker hon rätta till en fundamental obalans genom materiella ting eller genom att ständigt stegra sina upplevelser. Fåfänga försök – och för dem som vet det enorma värdet i människans ”andliga kvantum” en fruktansvärd förlust. Var vänliga och bespara oss alla sentimentala reaktioner och allt moraliskt förfasande. Låt oss istället helt kallt, som biologer eller ingenjörer, betrakta den rödglödgade atmosfären i våra storstäder på kvällen. Där – och överallt, förresten – förbränner jorden utan uppehåll sin mest fantastiska energi till ingen nytta. Jorden brinner ”under öppen himmel.” Hur mycket energi för jordens medvetande under en natt, måntro?

Människan kunde istället uppfatta den universella verklighet som på andligt sätt strålar fram i köttet. Då skulle hon upptäcka skälet till varför hennes älskarkraft hittills förvrängts och blivit till besvikelse. Kvinnan är liksom världens attraktion och symbol. Mannen kan inte famna henne utan att i sin tur bli större, efter världens mått. Därför att världen alltid är större och alltid ofullbordad, alltid före oss själva, ger sig mannen ut för att fånga sin kärlek i en gränslös jakt på universum och på sig själv. I den bemärkelsen kan mannen

inte nå kvinnan annat än i den fullkomliga, universella föreningen. Älskandet är en helig energireserv och liksom den andliga utvecklingens själva blod. Det är detta som jordens böjelse i första hand uppenbarar för oss.

b) Den mänskliga enheten

I slående kontrast till den oemotståndliga attraktion som visar sig i älskandet drivs de mänskliga molekylerna bort från varandra av instinktiv motvilja. Det verkar som om individen isolerar sig och sluter sig om sig själv när den formas, om man bortser från den polarisering som gör att könen dras till varandra. Människan, som förmodas vara social, kan samsas med vilket som helst av djungelns djur, men reser borst på ett vis eller annat så snart det visar sig en annan människa, till hennes egen like. Denna reaktion verkar i första hand ge rätt åt de pluralister som anser att livet leder till en spridning av monader. I själva verket vittnar det inte om annat än individens relativa osäkerhet eller feighet inför det utvidgande som skall göra honom fri. Om det vi har sagt är sant (åtminstone i stora drag), det vill säga att ett "jordens medvetande" verkligen håller på att formas, då kan inte detta medvetandes element helt och hållet skjuta varandra från sig. Det måste finnas en djup attraktion dold inom dem som är starkare än alla ytliga tendenser till främlingskap. Det är förvisso sant att denna tendens fortfarande slumrar. Kan vi emellertid inte genom vissa tecken ana att den finns?

En människa håller sig borta från en annan av princip och av instinkt. Men vilken fullkomnad kraft uppvisar hon inte i gengäld när välvilja eller kamratanda drar henne med sig i forskning eller strid! Vilken fullhet upplever hon inte i vissa stunder av fara eller entusiasm när hon plötsligt deltar i *undret av en gemensam själ!* Dessa stunder av svagt eller kortvarigt ljus borde få oss att ana vilken oerhörd kraft av glädje och handling som ännu slumrar i människoskiktet. Människorna mår illa och leds vid sin isolering, utan att riktigt själva inse det; det behövs en stark impuls för att de skall nå bortom den döda punkt där de gjort halt och falla in i sin naturliga böjelses fåra. Jordens böjelse är just det oemotståndliga tryck som i det rätta ögonblicket förenar människorna i en gemensam passion.

Människorna känner sig vilsna bland sina likars väldiga skaror och vänder sig bort från pluraliteten som förvirrar. De kan inte älska miljoner av främlingar... Jordens böjelse visar var och en att det finns en del av honom själv i alla de

andra. Den visar att i det levandes massa finns det en universell och ny affektionsprincip: i en och samma värld, stadd i utveckling, finner ett element glädje i och tillgivelse för ett annat.

Som vi tidigare sade är det älskandet som visar och bevisar attraktionen till det centrum där allt sammanstrålar. Vi upptäcker nu möjligheten och anar riktlinjerna av *en andra fundamental affektiv komponent i världen*: en kärlek som förbinder, mera högtstående än den som drar till sig. Elementen närmar sig varandra för att bli ett. Vi har redan en begränsad aning om vad den andra av dessa två passioner innebär. Den fantastiska känslan av att vara vänner förenade i broderskap... Vem skulle kunna förutsäga vilken enorm och ännu nästan helt okänd kraft det skulle medföra om noosfären övervann sin inre mångfald, det vill säga om den mänskliga enheten äntligen nådde medvetandets nivå – en kraftvåg inte bara för medlidande och barmhärtighet, utan också för anfall!

c) Forskningen

Jordens böjelse ger människan en förklaring till varför hon har ett överflöd av kärlek och visar på vad det kan användas till. Den bryter den ödesdigra isolering som de andliga monaderna har fötts in i. Samtidigt uppenbarar den sig som en kraft som avser att sätta i rörelse och organisera den förkrossande massan av mänskliga produkter och upptäckter.

Under långa tidevarv – egentligen ända fram till våra dagar – skapade människorna inte mycket mera än vad som behövdes för deras individuella och direkta behov. De allra största upptäckterna, eld, konst, jordbruk, handel och geometri, fortskred inte längre än vad som behövdes för att upprätthålla familjen eller staden. Dessa upptäckter betedde sig som tämjda krafter eller snälla barn. Ovanför sig själv kunde individen inte skönja någonting påtagligt.

Idag upplever vi, till följd av ett snabbt balansskifte som vi knappt ens har kunnat registrera, att individen-människan delvis har underordnats sitt verk. Det är inte bara maskiner, åkrar och guld som har blivit ett slags självständiga företeelser som för ett krävande och obegränsat liv, utan också sådant som ursprungligen betraktades som ren lyx eller kuriosa (till exempel snabba kommunikationsmedel eller forskningslaboratorier...) Det som är mest oroande (eller snarare det enda som oroar) är att denna utspridning verka ske

utan någon som helst ordning, ungefär som en vävnad som sprider ut sig så till den grad att dess neoplasma kväver organismen den uppstått på. Krisen är uppenbar på det ekonomiska och individuella planet. Men den råder också inom det intellektuella och utövar inflytande på själva människomassan. Det finns för mycket järn, för mycket vete, för många bilar, men också för många böcker och för många observationer; det finns för många högutbildade människor, tekniker och arbetare och rentav för många barn. Världen kan inte fungera utan att frambringa levande varelser, föda och tankar. Men det blir alltmer uppenbart att dess produktion övergår dess konsumtions- och assimileringsförmåga. Här liksom rörande älskandet är frågan vad detta märkliga överflöd betyder. Är världen genom sin tillväxt dömd till att dö av sig självt, kvävd av sin egen överväldigande vikt?

Inte alls, menar vi. Den håller på att samla inom sig vad som behövs för en ny och mera högtstående kropp. Det avgörande i denna födelsekris är att den själ som genom sitt framträdande skall samordna, lätta och levandegöra massan av stagnerande och rörig materie snabbt uppstår. Om denna själ verkligen finns kan den dock inte vara annat än individernas ”sammansvärjning”, i vilken dessa samlar sig för att *bygga en ny våning* på livets hus. De resurser som vi förfogar över idag och de krafter som vi har släppt lösa *kan inte absorberas* av det snäva system av individuella eller nationella ramar som hittills har använts av dem som har byggt människojorden. Vår plan var att bygga ett *stort hus*, rymligare än tidigare, men efter samma plan. Genom den högre utvecklingslogik som finns inom oss har vi emellertid letts till att samla alldeles för mycket material för det vi planerade... *Nationernas tid är förbi. Om vi inte vill gå under gäller det för oss nu att rucka på de gamla fördomarna och bygga upp jorden.*

Jag känner till alla nyanser av de leenden som möter den som påstår att människan i en nära framtid kommer att stå inför möjligheten av något nytt och större än vi själva: skeptikerns eller diletantens leende, den skriftlärdes och fariséens. Men det kan inte hjälpas. Ju mer jag betraktar världen på vetenskapligt vis, *desto mindre ser jag hur biologin skulle kunna leda någon annanstans än till det aktiva medvetandet om världens enhet.* Det är hädanefter bara genom att spränga de murar som fortfarande splittrar den mänskliga aktiviteten och tveklöst ge sig hän åt framtidstron som livet kan

avancera på vår jord (och *ingenting* kommer att hindra det från att avancera, inte ens dess egen träldom).

Utänför jordens egna framsteg kan det inte finnas någon form av framsteg för något jordiskt element alls. Vi bör alltså sätta planeringen av vårt universum och dess systematiska utforskning på första plan av våra konkreta uppgifter, eftersom det är människans enda verkliga fosterland. På så vis kommer de lagrade rikedomarna på ett helt naturligt vis att återfinna den rörelse som är deras själ. Den materiella energin kommer att cirkulera. Vad som är ännu viktigare är att den andliga energi som det rådande samhället fördärvar med sin småsinta avund kommer att få ett naturligt utlopp när man ger sig på världens mysterier. Längre har människorna uppfattat forskningen som något extra, något konstigt eller farligt. Nu har stunden kommit då vi kan se att den utgör den allra högsta av människans uppgifter – i den finns både stridsanda och religiöst ljus. Är det inte en högsta form av trohet till varat att ständigt hålla hela verklighetens yta under tryck; är det inte en form av tillbedjan? Det är allt detta, om vi bara inte förvränger jordens böjelse inom oss.

Ingen bör dock ta miste. Den som vill delta i denna anda måste dö och födas på nytt för sig själv och för andra. För att nå fram till detta högre plan av mänsklighet måste han inte bara tänka, intellektuellt betrakta en bestämd situation, utan i själva djupet av sitt seende och görande genomgå en total förändring. *En ny nivå* (individuell, social och religiös) måste i honom *ersätta den föregående*. Detta innebär inre lidande och förföljelse. *Jorden kommer inte att nå medvetande om sig själv annat än genom en omvändelsekris.*

5. Medvetandets framtid

Rent hypotetiskt har vi nu låtit våra tankebanor slå om kurs två gånger, först genom att betrakta medvetandet som ursprungligare och mera bestående i universum än materien, och sedan genom att betrakta *livet* på jorden som på ett sätt mera intressant och verkligare än *liven*. Nu kan vi till vår förvåning se att vi står inför en fråga som är så enorm och så konkret att det är obegripligt att en majoritet av människorna inte är mera imponerade av den. Hur solida är egentligen våra tankebyggen? Vart är civilisationen på väg? Är inte noosfären från begynnelsen oåterkalleligt dömd till att förskingras och sedan försvinna,

med tanke på den begränsade och osäkra grund som vår planet erbjuder?
Vilken är framtiden för jordens medvetande?

En gång i tiden verkade jorden fortfarande stor, nästan gränslös. Dess djup nådde till helvetet och dess höjder sträckte sig till himlen. Ända till förra århundradet var det en enorm sak att bege sig till polerna. Det vilade ett lysande moln av mysterium över dem och de stora kontinenternas inre. Sedan några år tillbaka är denna hjältelika och fascinerande upptäckarperiod över. Människans svallvåg har definitivt gått över hela jorden. Den ständigt tilltagande utvecklingen av kommunikationsmedel i luft och rymd har gjort att jorden nästan inför vår blick krymper och blir till ett skrattretande litet område. Parallellt med denna geografiska reduktion (som är snabbast och mest imponerande) drabbas jorden helt tydligt av andra former av utmattning under våra ständiga undersökningar. Helt visst uppstår eller förnyas hela forskningsområden, men andra töms och utarmas genom alltför starkt utnyttjande (i synnerhet allt som tillhör den historiska eller beskrivande vetenskapen). Vi behöver kanske inte vänta på att våldsamma katastrofer eller en långsam förändring av den fysiska miljön skall göra det omöjligt för livet att fortsätta på jordens yta. Kommer inte jorden att bli obeboelig, som ett fängelse, därför att den inte längre förmår stimulera och nära medvetandets arbete?

Inför dessa perspektiv, som med alltings nuvarande snabbhet redan har lämnat drömmarnas värld, som jag redan sagt, och börjat anta konturerna av en verklig möjlighet, måste vi först och främst se till att vår tro på världens värde vilar på en orubblig grund. Det är naturligtvis mycket svårt (och ganska meningslöst) att försöka gissa hurdan jorden kommer att te sig vid slutet av en bestämd geologisk period. Men genom *analysen av vad vi nu har inför oss* framstår åtminstone en sak som tveklös: med mindre än att man förklarar kosmos helt absurt måste man betrakta medvetandets tillväxt som oåterkallelig. ”Medvetandet, *taget som helhet*, gör aldrig reträtt.” Med andra ord: ”I ett universum av evolutiv natur utesluter medvetandets närvaro rent strukturellt möjligheten av en död där medvetandets erövringar skulle *fullkomligt* försvinna (det vill säga, noga taget, där de inte skulle bevaras *genom sin frukt*).” Detta är den oändligt uppmuntrande garanti som försäkras genom några ord som präglas av direkt och fundamental insikt: ”Världen skulle absolut säkert och med rätta upphöra att verka – på grund av ren

uppgivenhet – om den (i sina tänkande zoner) blev varse att den färdas mot en total död. *Alltså finns inte den totala döden.*”

Detta är ett resonemang som jag vet att många håller för suspekt. I likhet med H. Poincaré inbillar sig många, i lydnad till den moderiktiga agnosticismen, eller förförda av stoicismens falska lockelse och oegennyttans skönhet, att de utan att vackla kan acceptera föreställningen att tanken inte kommer att vara mer än ett ögonblick på jorden och att vi under detta ögonblick måste ge allt – tanken är ”en blixtnatt i mörkret.” Vi hävdar att dess människor lever i en illusion, därför att de inte har följt ända till slutet konsekvenserna av vad detta betyder: universums *totala död*. Vi är övertygade om att de omedvetet drar sig undan innan de når botten av orden de använder. Något av denna ”blixtnatt”, tror de, kommer att förbli – något kommer att fångas upp i ett medvetande, i en spegel, i en blick... Det är emellertid detta sista hopp som måste försvinna för att man skall nå fram till begreppet om den absoluta döden (som förmodligen är lika absurd som intigheten). Nej, inte ens detta (det vore stort nog för universum att för ett ögonblick ha funnit behag inför en blick som aldrig slocknar!), utan en blind och total natt omkring oss, en natt som inte låter *någon* ana *något* av allt det som vi har förstått och erövat... Men varför då bemöda sig? Varför lyda utvecklingens krav och befallningar? Av fullkomlig osjälviskhet? Men det är ingen mening med att offra sig själv när det inte står något högre på spel! Ett universum som fortsätter att *mödosamt verka* i väntan på den totala döden vore ett enfaldigt universum, ett medvetandets monster, det vill säga en inbillning. Eftersom världen står inför oss här och nu som en väldig verksamhet som alltifrån början utvecklar sig med trygg styrka, betyder det säkert att den ständigt kan skänka det som uppstår inom den en alltmer insiktsrik, krävande och raffinerad smak för livet – det betyder att den bär inom sig garantin för en slutlig framgång. När ett universum tillåter tanken att uppstå inom sig kan det inte längre vara bara tillfälligt eller för en begränsad utvecklings skull. Det är strukturellt nödvändigt att det sträcker sig till det absoluta. Hur osäkert livet än kan förefalla – vilka skrämmande förbindelser det än har med den rymd som begränsar och de krafter som bryter ned – är en sak säkrare än allt annat (eftersom den är lika säker som världen): medvetandet kommer alltid att övervinna all determinism och all slump, precis som det har gjort ända till idag. Det representerar den oförstörbara delen av universum.

Låt oss nu återvända till jorden själv och försöka gissa hurdana de senare perioderna av dess andliga utveckling kommer att bli.

Man får lov att tro att de snäva gränser den sätter för oss under en första tid inte kommer att försvaga utvecklingen, utan tvärtom utgöra en nödvändig förutsättning för den. Som vi nämnde tidigare har jorden ett medvetande. För att samla sig och ta form kräver emellertid detta medvetande att en kraftfull samlingsfaktor drar det samman och förstärker den kraft som finns bland människorna. Med den blandning av intressen och idéer som sker ser vi redan hur för första gången hela människoskiktet uppfattas som en enda massa, och detta inför våra ögon. Om boendeytan vore obegränsad skulle något sådant inte vara möjligt. Låt oss i tanken fortsätta denna pågående föreningsprocess, under vilken de med varandra överensstämmande inre tendenserna i elementen drivs mot varandra genom själva formen på den planet som inhyser dem. Vilken ny kraft kommer inte att välla fram ur denna enastående bearbetning av den ”andliga materien”? Vi tycker inte om att tvingas in i en form på detta vis, dels därför att vår frihet därmed tillfälligtvis hämmas och dels därför att vissa förbindelser i det materiellas föreningar (kanske oundvikligen) *föregår* uppgiften att ”levandegöra” det hela, vilket ger oss intrycket av att reduceras till maskiner eller leva i en myrstack. Men vi kan lita på den andliga energin. Den verkliga föreningen varken kväver eller blandar samman elementen, den gör dem totalt olika i enheten. Efter ännu en tid skall vi se att jordens medvetande kommer att träda fram med sin särskilda individualitet, sin egen karaktär och gestalt. Då kommer *bøjelsen mot varat att vara maximal* på ytan av noosfären, och denna kommer att förädlas i sina sysselsättningar och lidelser, alltid böjd mot lösningen av de högsta problemen och besittandet av de största tingen.

När väl detta stadium har passerats står vi inför den stora gåtan. Vad kommer att ske vid denna avgörande period av det jordiska livets mognad? Kommer vi att vid detta tillfälle vara i stånd att anknyta till andra kosmiska livscentra, för att på en större skala återuppta arbetet på en universell syntes? Eller kommer vi utan att lämna jorden gå över någon ny ontologisk gräns – den tredje, efter levandegörandet och förmänskligandet? Sannolikt är det ett tredje alternativ som kommer att förverkligas, men detta kan inte förstås annat än om man tar med i bilden Guds andliga påverkan.

6. Guds uppstigande

Vår tids människa går igenom en period av stora illusioner, ty hon inbillar sig att med den ökade kunskapen om sig själv och världen kan hon klara sig utan religion. De två moderna upptäckterna av rymd och tid, som kulminerar i medvetandet om utvecklingen, har utan tvivel lett till att många föreställningar har gått i kras. Efter detta kunde det (för ett ögonblick) verka som om ingenting längre fanns kvar av de gamla trossystemen, med den följd att förklaringsmönstren mångfaldigades och det religiösa tolkades som ett psykologiskt fenomen som hörde till mänsklighetens barndom. Dess höjdpunkt skulle ha legat vid civilisationens början för att sedan försvinna långsamt och ge rum åt mera positiva konstruktioner där Gud (framför allt en personlig och översinnlig Gud) inte längre förekommer. Detta var bara skenet. I själva verket har den stora kris vi nu är på väg ut ur bara stärkt behovet av att tro i världen, vilket är uppenbart för envar som har ögon att se med. Jordens medvetande har uppnått en högre grad av självbehärskning och gör upptäckten av ett alltmer vitalt behov av att tillbedja: *Gud stiger fram ur den universella utvecklingen*, större och nödvändigare än någonsin.

Låt oss i hastiga drag följa de olika faserna av Guds ständiga framstigande, såsom vi nu kan förstå det (på ett djupare plan än de successiva religionerna målar ut det i stora svep och detaljer).

Födelsen och framskridandet av tanken om Gud på jorden är intimt förknippat med förmänskligandets fenomen. Från och med det ögonblick livet – genom just denna händelse – begrundar sig själv står det inför *handlingsproblemet*. Det kommer till medvetande om sig själv på den svåra vägen upp mot en tilltagande förening. Hur kan denna uråldriga, nedärvda vandringsimpuls finna en förklaring? I vad kan den finna inte bara en förklaring, utan också kraft och vilja till mödan? Tidigare visade vi i stora drag det enda möjliga svaret på denna fråga som livet ställer sig självt. Ingenting skulle kunna få oss att ta ett enda steg framåt om vi inte visste att vägen uppåt *leder till en höjdpunkt varifrån vi aldrig mer skall stiga ned*. Den enda möjliga drivkraften för ett tänkande liv är alltså ett absolut mål, det vill säga ett som är gudomligt. Religionen kan bli till ett opium. Alltför ofta uppfattas den som bara vila från våra mödor. *Dess verkliga uppgift är att understödja och sporra livets utveckling*. Vi vill inte alls påstå att denna övertygelse från början var lika klar i människans sinne som den är nu, långt ifrån det. Men nu kan vi se att

det var detta djupa behov av ett absolut som gav sig tillkänna alltifrån början och gav upphov till enkla och barnsliga tolkningsformer, sökande ett uttryck genom religionens alla former.

När man väl har antagit denna utgångspunkt står det klart att ”det religiösa”, som uppstod i och med förmänskligandet och står i förbund med det, inte kan annat än tillta i samma takt som människan. Ju mera människan blir människa, desto mera kommer hon att känna behov av att viga sig till en som är större än hon, tvärtemot vad alltför många människor upprepar utan uppehåll. När har det i noosfären funnits ett mera trängande behov av att finna tro och hopp för att ge mening och själ åt den enorma organism som vi utgör? Vid vilken epok har krisen mellan livslusta och livsleda varit mera våldsam? Idag pendlar vi verkligen mellan två passioner: att tjäna världen eller att vägra tjäna världen. Eftersom livet inte kan gå under och inte heller kan göra uppror mot sig själv måste vi vara bra nära tillbedjandets uttryckliga triumf!

Det verkar faktiskt som om Guds ansikte långsamt avslöjas i världen, i samma mån som mänsklighetens längtan växer. I det förflutna har Gud ibland gett intrycket av att försvinna, helt skymd av det enorma organiska kosmos som uppenbarat sig för oss. Om vi förstår att universum öppnar sig mot framtiden och medvetandet blir dessa nya vidder bara till hjälp för att uppenbara majestätet, omfånget och överflödet i den höjdpunkt som allting strävar mot. Dagens ”icke-troende” bugar sig gärna för ”Gud-som-energi.” Men det är omöjligt att förbli på detta ganska suddiga plan av materialistisk panteism. För att inte vara mindre utvecklad än det som drivs av den *måste den universella energin vara en tänkande energi*. Som vi strax skall se utesluter de kosmiska egenskaper som den utstrålar inte alls vårt eget behov av att finna en översinnlig *personlighetsgestalt* i den.

Guds personlighet är förmodligen (tillsammans med ”själarnas” överlevnad) det begrepp som synbart står i starkast motsättning till och är mest motbjudande för dagens vetenskapliga tänkande. Ursprunget till denna antipati bör sökas i det intellektuella felgrepp som består i att förkasta alla försök att förstå universum genom människan som ”antropocentriska.” Låt oss ännu en gång ge människan sin rätta ställning. Låt oss medge – inte av fåfänga eller lättja, utan på vetenskaplig grund – att det inte finns något fenomen som är mera redo, mera centralt och karaktäristiskt än detta. Vi

måste då också medge att tanken på Gud som tydligt och levande centrum för världen till och med (och framför allt) idag bara växer, på grund av människans nya ställning i naturen. Vi kan säga att det finns två likvärdiga formuleringar av vilka den ena har ersatt den andra – genom *förmänskligandets* avgörande händelse har den mest avancerade delen av kosmos *personaliserats*. Detta enkla byte av variabel visar på ett dubbelt existensvillkor i framtiden som inte kan undvikas.

Eftersom *allt i universum ovanför människan sker i personaliserat* vara förutsätter den universella sammanstrålningen att det yttersta gudomliga målet också (i högsta grad) besitter personlighetsvärde (annars vore det underlägset det som styrs av det). Man kan emellertid göra ytterligare iakttagelser, något mera subtila, men inte mindre vissa. När vi tänker på ett personligt (eller snarare överpersonligt) centrum som träder fram ur mångfalden föreställer vi oss genast att detta centrum bildas av ”resterna” av lägre personliga centra och vad de tillför när de övergår i det, i enlighet med sin utveckling. Detta är emellertid en oriktig uppfattning som kommer sig av att vi utan vidare överför det slags ärftlighet som hör till kosmos’ infrapersonliga zoner till *det innersta av världens personaliserade sfär*. Låt oss tänka efter ytterligare: vi ser då att *en person inte kan vidarebefordra* (och inte har någon verklig lust till att vidarebefordra) *annat än sin egen personlighet* till utvecklingen. I och med utvecklingen av det kosmiska väsendet är denna person antingen ”övercentrerad” på sig själv eller vänd utåt mot ett högre centrum. Men personen kan inte träda in i detta centrum genom att skänka något som kommer från den *utan att vara den själv*, ty allt dess värde ligger i *att vara sig själv* – något som inte kan vidarebefordras, om man betraktar universum ur medvetandets synvinkel. Om det är så kan den definitiva höjdpunkten på den fullkomnade, det vill säga den personaliserade världen (alltså Gud) inte på något vis anses komma till genom att en samling elementära personligheter aggregeras (eftersom dessa av naturen inte kan decentraliseras). För att ett universum format av personliga element skall kunna ges *ytterligare liv utan att förintas* måste det själv äga ett särskilt centrum. Därmed dyker ånyo de hävdvunna föreställningarna upp om en Gud som utövar intellektuellt inflytande över från honom fristående odödliga monader – inte längre sentimentalt eller instinktivt, utan tätt förbundet med dagens uppfattning om utvecklingen (förutsatt att människan inte utesluts ur den!).

Det som här har sagts om jordens medvetande måste härmed kompletteras med ett annat perspektiv. Via en enkel immanens har vi följt det kosmiska andliga fenomenet *inifrån*. Nu tvingas vi emellertid av själva logiken i detta att ställa oss utanför och konstatera att den ström som upplyfter materien inte bör uppfattas som ett enkelt tryck inifrån, utan snarare som en *tidvattensvåg*. Det mångfaldiga stiger, attraherat och omsvept av ett ”redan-ett.” Livets oåterkalleliga gåta och visshet är sådan.

I en första period, före människan, togs attraktionen emot på vitalt, men blint vis av jorden. Sedan människan tillkom har den uppvaknat, åtminstone delvis, i den tänkande friheten och gett upphov till religionen. Religionen är inte en rent individuell kris, eller ett val eller en intuition. Den utgör den långa förklaringen av Guds vara genom hela mänsklighetens kollektiva upplevelse – Gud som personligen speglar sig i den organiserade summan av tänkande monader för att försäkra att den går mot ett bestämt mål och upprätta exakta regler för dess tvekande verksamhet. Jordan har fått förstånd och Gud böjer sig över dess spegel för att låta ana där de första dragen av sin skönhet.

Den sista fasen av denna väldiga uppenbarelse, vars historia är ett med världens, kan inte vara annat än föreningens, med den gudomliga attraktionens seger över det materiella motstånd som den oorganiserade pluralismen ger upphov till och befrielsen, en gång för alla, av det av hela jordens sav framställda medvetandet från lägre determinismer.

Vi ställde oss frågan hur den andliga utvecklingen av vår planet kommer att sluta. Nu kan vi svara att det kanske blir genom en omvändelse som är mera psykologisk än planetär, möjligen lik döden, men som i själva verket kommer att vara en befrielse utanför det historiska, materiella planet och extas i Gud.

Pierre Teilhard de Chardin